
Učiteljski značaj Drugog vatikanskog sabora*

Salvador Pié-Ninot, Rim – Barcelona

UDK: 261:262.5Vat2
Izvorni znanstveni rad

Sažetak

Drugi vatikanski sabor poseban je ne samo zato što nije donio nikakvu svečanu dogmatsku definiciju, nego i po izričaju, ali i mnoštvu tema koje je obradio. Karl Rahner je već godinu dana nakon završetka Koncila izjavio da se radi o “početku početaka”, misleći naravno na recepciju Koncila. U ovome članku autor tumači osnovne značajke onoga što je u pozadini svake recepcije: učiteljski značaj Drugoga vatikanskog sabora. Na početku se u najkraćim crtama predstavlja viđenje Koncila od strane papa, Ivana XXIII., koji ga je otvorio, i Pavla VI., koji je zatvorio Koncil, te Benedikta XVI., koji upravo u njihovim govorima prigodom otvaranja, odnosno zatvaranja Koncila vidi ključ za “hermeneutiku reforme” nužnu za ispravnu i koliko je moguće cjelovitu recepciju Koncila.

U prvome dijelu autor pokazuje kako posebnost koncilskog izričaja – više sujedočanski nego argumentativni oblik – nipošto ne umanjuje njegov učiteljski značaj, nego predstavlja jedan novi način izlaganja “katoličkog nauka”.

Na poseban se način bavi pitanjem “hijerarhijskog zajedništva”, odnosno biskupske službe kao takve i u odnosu na Rimskog Prvosvećenika. Ispravno shvaćanje moguće je samo polazeći od ispravnog tumačenja jedne od središnjih koncilskih kategorija, *communio*. Upravo zbog toga “hijerarhijsko zajedništvo” koje na neki način pokušava biti kompromisna formula, postaje izazov pokoncilskoj teologiji i danas.

---

* Usp. o ovoj temi usp. Salvador Pié-Ninot, *La Teologia Fondamentale*, Brescia, 2010, 596, 611; Isti, *Ecclesiologia*, Brescia, 2008, 75-92.

Članak završava svojevrsnom apelom autora da se Drugom vatikanskom koncilu vrati onaj značaj koji mu pripada: učiteljski.

Ključne riječi: Koncil, katolički nauk, "hijerarhijsko zajedništvo", *communio*.

Uvod

Papa Ivan XXIII. je u prigodi otvaranja Sabora ustvrdio: Potrebno je da ovaj jasan i nepromjenjivi nauk, koji se mora vjerno poštivati, bude produbljen i predstavljen na način koji zadovoljava potrebe našeg vremena. "Jedno je, naime, sam poklad vjere, ili vjerske istine, a drugo je način kako se one izražavaju, dakako u istom smislu i s istim značenjem." (11. X. 1962., tekst preuzet iz GS 62).¹ Sa svoje je strane papa Pavao VI. prilikom zatvaranja Sabora ustvrdio da je, iako se ne radi o svečanim dogmatskim definicijama, Drugi vatikanski sabor "izložio svoj autoritativan nauk o brojnim pitanjima koja danas obvezuju čovjekovu savjest i aktivnosti (*cum auctoritate doctrinam ad cuius normam homines tenentur conscientiam suam suamque agendi rationem*") (7. XI. 1965.).² Oba je teksta papa Benedikt XVI. citirao u povodu 40. obljetnice završetka Drugoga vatikanskog sabora, kao ključ za "hermeneutiku reforme" koja zahtijeva ispravno prihvaćanje ovog Sabora (22. XII. 2005.).³

---

¹ EV1/55*. Ovdje citiram klasično učenje G. Alberigo - A. Melloni, "Allocuzione *Gaudet Mater Ecclesia* di Giovanni XXIII (11 ottobre 1962)", u: *Fede, Tradizione, Profezia. Studio su Giovanni XXIII e sul Vaticano II*, Brescia, 1984, 185-283; osobito 212sl., gdje je naglašeno značenje ove razlike kod pape Roncallija.

² EV 1/459*; Usp. *Status questionis* F. A. Sullivan, *Creative Fidelity. Weighing and Interpreting Documents of the Magisterium*, Dublin, 1996., 162-174; G. Turbanti, *Autorité et qualification des documents conciliaires*, u: RHE 95, poseban broj (2000) 175-195, s monografijama iz kanonskog svijeta G. Lo Castro, *La qualificazione giuridica delle deliberazioni conciliari nelle fonti del diritto canonico*, Milano 1970., 250-254, i J. Ghera, *Die rechtliche Qualifikation der Beschlüsse des Zweiten Vatikanischen Konzils*, St. Ottilien, 1997.

³ EV 23/1532.

Treba imati na umu da tumačenje Pavla VI. uspijeva uzeti u obzir teološku i učiteljsku vrijednost Drugoga vatikanskog koncila kao “katoličkog nauka”, što je izraz koji će se koristiti sedamnaest puta u “srži koncilske vjere” (J. Ratzinger), koju predstavljaju dvije dogmatske konstitucije: *Dei Verbum*, 1, 2, 8, 9, 10, 14, 15, 18, 20, 25, i *Lumen gentium* 13, 18, 20, 25, 28, 54 i 67. Dakle, radi se o učenju koje u autentičnom obliku naučava vjeru Katoličke Crkve, iako se ne predlaže na eksplicitan i kategorički način kao Riječ Božja. Na tom tragu pronalazimo klasično učenje S. Cartechinija, profesora na Papinskom sveučilištu *Gregoriani* u Rimu, koji se koristi riječima kojima se služio papa Pavao VI., kao što su *auctoritate, doctrinam, tenentur...*, kako bi okarakterizirao katolički nauk.⁴ Iz tog se razloga naučavanje Drugoga vatikanskog sabora može smatrati “katoličkim naukom”.

S druge strane, smjernice Kongregacije za nauk vjere o “Crkvenom pozivu teologa” iz 1990. naglašavaju ovaj učiteljski oblik kada se odnosi na poučavanje koje, bez iznalaženja kakve nepogrešive definicije i bez njezina izgovaranja na definitivan način, u svojem vršenju učiteljstva predlaže naučavanje koje vodi do većeg razumijevanja Objave (usp. br. 17). Taj oblik Učiteljstva nazire se u trima kriterijima po LG 25: vrsti dokumenta, učestalosti i obliku izražavanja. Zato je ovoj nauk, premda nije svečano definiran, prepoznat kao siguran i objavljen, te je potrebit jednog “vjerskog poslušna razuma” (*religiosum animi obsequium*: LG 25).

Također treba voditi računa o pojašnjenju Doktrinarnog povjerenstva o vrijednosti dogmatskih konstitucija LG i DV, koje će se tumačiti “u skladu s normama teološkog tumačenja koja se mogu izvesti, sa sadržajem kojim se bavi (*ex subiecta*

---

⁴ Tako piše S. Cartechini: “*Doctrinae quae non proponuntur formaliter et categorice ut verbum Dei, sed tamen esprese et autentice docentur, dicuntur doctrinae catholicae...; omnia quae inveniuntur in encyclicis et aliis documentis officialibus, si non potest probari quod sint dogmata vel de fide divina, potest semper dici quod est doctrina catholica*” (*De valore notarum theologiarum*, Romae, 1951., 68).

materia) ili s načinom izražavanja (*ex dicendi ratione*)” (6. III. 1964., za LG, i 15. XI. 1965., iste stvari se ponavljaju za DV).⁵

U tom se smislu može promatrati način na koji se koristi važna formula “naučava” (*docet*) u dvjema dogmatskim konstitucijama. Tako se u *Dei Verbum* pojavljuje dva puta: jednom se u DV 6 odnosi na sposobnost čovjeka da upozna Boga slijedeći Prvi vatikanski sabor, a drugi put u DV 11 govoreći o istini Pisma, citirajući Prvi vatikanski sabor. Riječ “naučava” nalazimo pet puta u *Lumen gentium*: kada je riječ o potrebitosti Crkve za spasenjem (br. 14), u utemeljenju Crkve od Krista, zajedno s dvostrukim citatom Prvoga vatikanskog sabora o primatu i nepogrešivosti pape (br. 18) u tvrdnji se govori o nasljednicima apostola (br. 20), o biskupstvu kao punini sakramenta reda (br. 21) i, na kraju, o Marijinu štovanju u Crkvi (br. 67).

Gaudium et spes, s druge strane, na samom početku pojašnjava da se (konstitucija) zove “pastoralna” zato što na temelju osnovnih doktrinarnih načela kani izložiti stav Crkve u odnosu prema svijetu i ljudima današnjice. Po tome, u prvom dijelu ne nedostaje pastoralna nakana, ni u drugom nauk... Stoga se ova Konstitucija mora tumačiti u skladu s općim pravilima teološke interpretacije, ali i uzimajući u obzir, pogotovo u drugom dijelu, promijenjene okolnosti koje su same po sebi (intrinzično) povezane sa sadržajima koji se obrađuju (GS 1).⁶

Jedino poslijesaborsko pojašnjenje o različitim vrstama učiteljskoga naučavanja je *Priopćenje Kongregacije za nauk vjere o knjizi J. Dupuis iz 2001.*, gdje se u članku komentara predstavljaju tri njegova oblika: 1) *izložbeni i ilustrativni oblik*, široki sadržaji i precizni motivi okovjerskih doktrina i pastoralnih smjernica (primjerice dokumenti Drugoga vatikanskog sabora, kao i mnoge enciklike, kao što je *Redemptoris missio*); 2) *poticajni ili usmjerujući oblik*, za suočavanje s problemima

---

⁵ Usp. A. Antón, *Sobre las distintas calificaciones de la Constitución LG*, u: Estudios sobre el Concilio Vaticano Ecuménico II, San Sabastián, 1967., 537-579.

⁶ Usp. K. Rahner, *La problematica teologica di una Costituzione pastorale*, u: La Chiesa nel mondo contemporaneo, Brescia, 1972., 61-83.

praktično-pastoralne i duhovne naravi, te 3) *deklarativni i asertivni oblik*, svojstven Kongregaciji za nauk vjere, sličan prethodnim doktrinarnim dekretima Svete Stolice o središnjim istinama kršćanske vjere.⁷

Napomena o "kompromisima u doktrinarnim pitanjima" u odnosu na Drugi vatikanski sabor

Dok u tekstovima Tridentinskoga i Prvoga vatikanskog sabora stvarni kompromisi između različitih namjera koriste bitno modeliran jezik, homogen i precizan, osjetljiv na bitno unitarnu interpretaciju, dostupnu pravilima logičkog razmišljanja, Drugi vatikanski sabor nudi relativno drukčiju sliku u svojem "rješenju kompromisa". Ne može se zanijekati da različiti konačni tekstovi odražavaju određenu dvosmislenost, čak "kolebanje ideja" (G. Thils), zasigurno zbog mnoštva njihovih urednika, velike količine tema koje se obrađuju i nekih brzinskih završnih pothvata, posebno imajući u vidu konačan izbor "pastoralnog" sabora – prvog takvog u povijesti – koji kao cilj ima posadašnje (aggiornamento, Ivan XXIII.). Poznato je da je u početku manjina bila protiv tog cilja, ali na kraju je uspjela ugraditi različite elemente koji su slabili nove dogmatske aspekte što su se pojavili u pastoralnim postavkama. Rezultat je bio da su se tekstovima Drugoga vatikanskog koncila, priznatog kao odlučujuće obnoviteljskog, uspjela pisano riješiti pitanja koja nijedan prethodni crkveni sabor ne bi prihvatio niti je ikad prihvatio.⁸

Ovo razmišljanje ne smije dovesti do svojevrsnog "tehničkog izjednačavanja" između dva crkvena pristupa ili naglaska, jer se hermeneutičko načelo za tumačenja odobrenih tekstova oslanja na njihovu širu proaktivnu snagu koja je plod koncilske većine i koja se usredotočuje na temeljnu orijentaciju - takozvani "duh Koncila". Ide se prema sakramentalnoj

---

7 Notificazione della Congregazione sulla Dottrina della Fede, a proposito del Libro di J. Dupuis del 2001, Editrice Vaticana, 2001., 13. (br. 6).

8 Usp. M. Seckler, *Über den Kompromiss in Sachen der Lehre*, u: *Im Spannungsfeld von Wissenschaft und Kirche*, Freiburg, 1980., 99-103, i H. O. Pesch, *Das Zweite Vatikanische Konzil*, Würzburg, 1996., 148-160.

ekleziologiji zajedništva koja postaje globalni okvir za primanje i reinterpretaciju pravne univerzalističke ekleziologije.

U tom se kontekstu može razumjeti gorući zaključak koji je već spomenut, prema W. Kasperu: “Koncil uspostavlja neotuđive ‘temeljne datosti’. Sinteza će biti zadatak buduće teologije.”⁹ I to je mjesto gdje se nalazimo i danas.

1. “TEMELJNO” ČITANJE TEKSTOVA ČETIRIJU SABORSKIH
KONSTITUCIJA: VODIČ ZA RASPOZNAVANJE KATOLIČKOG NAUKA
II. VATIKANSKOG SABORA

“Crkva (LG), vođena riječju Božjom (DV), slavi Kristova otajstva (SC), za spas svijeta (GS).” Ovaj naslov završnog izvješća Sinode iz 1985. o Drugome vatikanskom saboru služi kao vodič za predstavljanje osnovnih elemenata. “Katolički nauk” četiriju koncilskih konstitucija čiji je jasan argument Crkva, može se sažeti na sljedeći način: izbor za Crkvu zajedništva (LG), primat Božje Riječi u Crkvi (DV), središnjost liturgije i euharistije (SC), iskreni dijalog sa suvremenim svijetom (GS).

Sada ćemo prijeći na detaljno izlaganje o ovom nezaobilaznom tekstu.¹⁰

a) *Lumen gentium*: izbor za Crkvu kao zajednicu

1) Crkva kao “otajstvo” (LG pogl. I) je “u Kristu kao sakrament, odnosno znak i sredstvo intimnog sjedinjenja

---

⁹ W. Kasper, *Teologia e Chiesa*, Brescia, 1989., 295.

¹⁰ Usp. različite prijedloge: E. Vilanova, *Storia della Teologia Cristiana 3*, Roma, 1995., 664-673; O. H. Pesch vidi ‘trajne’ rezultate u liturgijskoj reformi, Crkvi kao Božjem narodu, prijateljstvu prema čovječanstvu i dijalogu s drugim religijama; ‘ambivalentnim’ vidi sjedeće: napetosti zajednice i hijerarhijske strukture, biskupstvo i papinstvo, ekumenski put i mjesto Biblije u Crkvi; *Il concilio Vaticano II*, Brescia, 2005., 372-381; G. Alberigo, ističe iz DV suverenitet Božje riječi, iz SC središnjost liturgije, iz LG zajedništvo, u: *Breve storia del concilio Vaticano*, Bologna 2005., 173; usp. S. Pié-Ninot, *Introducción a la DV*, u: Conferencia Episcopal Española, *Concilio Ecueménico Vaticano II*, Madrid, 1993., 172-177; Isti, *Il nostro bilancio globale*, u: *Las cuatro constituciones conciliares y su recepción*, u: EE 81 (2006), 267-296, preuzeto u: *Ecclesiologia*, 86-89.

s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda” LG 1; 10 puta: “sakrament”: LG 1, 9, 48, 59; SC 5,26; GS 42,45; AG 1,5).2) Ta Crkva “proizlazi od Trojstva”, počinje stvaranjem, “od Abela” (LG 4).

3) Kristova Crkva, “jedna, sveta, katolička i apostolska”, “subsistit (opstoji)” u Katoličkoj Crkvi (LG 8; UR 4).

4) Crkva je “Božji narod” (LG, pogl. II.), zbog svog krsnog “općeg svećeništva”

5) Euharistija je “izvor i vrhunac kršćanskoga života” (LG 11; SC 10, usp. AG 9).

6) “Sveukupnost vjernika, od biskupa do posljednjeg kršćanina laika, ne može se u vjerovanju prevariti” (LG 12).

7) Prema Crkvi su svi ljudi usmjereni “na različite načine”: katolici, kršćani, židovi, muslimani i svi oni koji “traže iskrena srca” (LG 13-17).

8) Biskupi, “nasljednici Apostola” (LG 20) i biskupstvo kao “sakrament” (LG 21), što ih čini “Kristovim vikarima” (LG 21, 27).

9) “Hijerarhijsko zajedništvo” kao uvjet za ostvarivanje “sakramentalne vlasti” biskupske službe (LG 21 i 22; usp. CD 4 i 5) i svećeničke službe (PO 7,15).

10) “Biskupska kolegijalnost” izraz zajedništva crkava “u njima i iz njih postoji jedna i jedina Katolička Crkva” (LG 23), pod primatom Petrove stolice, koji predsjedava sveopćom zajednicom ljubavi (LG 13).

11) Biskupska služba kao služenje i “diakonia” (LG 24), na isti način na koji su svećenici “suradnici biskupskog reda” (LG 28 ; PO 2.4.8.12); đakonska služba (LG 29).

12) Laik: vjernik krštenik kojeg karakterizira njegovo “vlastito biti u svijetu” (LG 31; usp. AA).

13) “Jednakost s obzirom na dostojanstvo svih vjernika” u Crkvi (LG 32).

14) Način življenja specifičan za redovnički život: “nije srednji između kleričkoga i laičkoga stanja, nego Bog s obje strane poziva neke Kristove vjernike da u životu Crkve uživaju u posebnom daru te da svaki na svoj način bude na korist njezinomu spasenjskom poslanju.” (LG 43; usp. PC).

15) Crkva je “hodočasnik” (LG 6, 9, 48, 49; ... UR 2, 3) i “u vlastitom krilu obuhvaća grješnike te je u isti mah i sveta i potrebna čišćenja” (LG 8) te je “pozvana od Krista na trajnu obnovu” (UR 6)

Epilog: Marija, “model Crkve” (LG 63, 65 “Majka Crkve”: Vjerovanje naroda Božjega, Pavla VI., br. 15; “Marija, ostvarena Crkva” (CTI, 1985., br. 10,4)

b) Dei Verbum: primat Riječi Božje u Crkvi

1) Objava kao “samopriopćenje” (“Bogu se sviđjelo da u svojoj dobroti i mudrosti objavi samoga sebe DV 2, usp. DV 1, 4, 7, 8, 14, 17, LG 1-8; GS 22, 58; AG 9).

2) Usmjerenost na kristologiju: Isus Krist kao “posrednik i punina” (DV 2, 4, 7, 17 usp. LG 5; GS 10, 22).

3) Katoličko načelo Predaje: Pismo u Crkvi (DV pogl. II, br. 7-10, usp. “živa riječ Evanđelja odjekuje u Crkvi i po njoj u svijetu”: DV 8)

4) Teološko-liturgijski povrat primatu riječi Božje (usp. DV 1, 10, 24, usp. dvostruki stol: Pismo / euharistija: DV 21; SC 48, 51; PO 18; PC 6; OT 16).

5) “Zadaća, pak, autentičnoga tumačenja pisane ili predane Božje riječi povjerena je samo živomu crkvenom učiteljstvu..., koje, dakako, nije iznad Božje riječi, nego joj služi naučavajući samo ono što je predano” (DV 10).

6) Evanđelja su “vjerni” svjedoci jer “nam o Kristu posreduju autentične i istinite stvari” (DV 19; usp. DV 11,12).

c) Sacrosanctum concilium: središnjost liturgije i euharistije u Crkvi

1) Liturgija i euharistija “izvor i vrhunac Crkve” (SC 10; LG 11).2) “Puno i djelatno sudjelovanje” svega naroda u slavju (20 puta u SC!)3) “Krist je uvijek prisutan (‘semper adest’) u svojoj Crkvi”, kod krštenja, ređenja, u sakramentima, u Božjoj riječi, u zajednici koja se okupila u molitvi (SC 7, Pavao VI., *Mysterium Fidei*: također “u sakramentu brata”).

d) *Gaudium et spes: srdačan dijalog Crkve sa svijetom*

1) *“Crkva osjeća solidarnosti s ljudskim rodом i s njegovom poviješću” (“nema ničег uistinu ljudskog a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu” (GS 1; “Ovdje na zemlji Kraljevstvo je već otajstveno prisutno; a kada dođe Gospodin, dovršit će se”; GS 39)2) “Crkva mora istraživati znakove vremena” (GS 4, 11).*

3) *“Savjest je najskrovitija jezgra i svetište čovjeka” (GS 16, 19, 26, 43, 52, 76, 87; usp. LG 16,36; DiH 1, 2, 3, 11).*

4) *“Misterij čovjeka postaje doista jasan jedino u misteriju utjelovljene Riječi.” (“Duh Sveti pruža svima mogućnost da se, na način koji je Bogu poznat, modo Deo cognito, pridruže tom pashalnom misteriju”: GS 22.; usp GS 10, 45; AG 5, 10, 16).*

2. KLJUČNO CRKVENO PITANJE DRUGOGA VATIKANSKOG SABORA:

“HIJERARHIJSKO ZAJEDNIŠTVO” (LG 21, 22; CD 4,5; PO 7,15)

“Mnogim drugim stvarima, i veoma važnima, Sabor se mora pozabaviti: ali koncilski govor o ovome (primatu / episkopatu) nama se čini posebno teškim i delikatnim... Ono se mora osloboditi nekih napornih teoloških rasprava, ono također mora učvrstiti model i poslanje pastira u Crkvi, ono također mora raspraviti i utvrditi povlastice episkopata, ono također mora naznačiti odnos između Svete Stolice i istog tog episkopata; ono također mora pokazati koliko je homogeno, u svojim različitim izrazima svojstvenim Istoku i Zapadu, konstitucionalno shvaćanje Crkve” (Pavao VI., Govor na otvaranju 3. dijela (Sabora), 14. rujna, 1964., EV 1/249).

Da bi se razlučilo ključno eklesiološko pitanje Drugoga vatikanskog sabora, potrebno se usredotočiti na III. poglavlje LG, gdje se, premda različitim stilom, obrađuje i proširuje tema prekinuta na Prvom vatikanskom saboru, o odnosu episkopata i papinske službe. U ovom poglavlju rabi se inovativna formula *“hijerarhijsko zajedništvo” (hierarchica communio: LG 21, 22)*, koja se značajno ponavljana pet puta i u *“Prethodnom objašnjenju” (Nota esplicativa previa: NEP)* u ovom poglavlju, što je jasan znak da je potrebno pojasniti primjenu. Formula

je također prisutna i u CD 4,5 i primijenjena na svećenike u PO 7,15. Hijerarhijsko zajedništvo također se karakterizira kao “crkveno zajedništvo” (LG 13), “apostolsko zajedništvo” (LG 24), “biskupsko zajedništvo” (LG 29), “s (*cum*) i pod (*sub*) Rimskim Prvosvećenikom” (LG 22: 5 puta: *cum*; 1 put: *sub*), “kanonsko ili pravno određivanje hijerarhijskog autoriteta” (NEP 2) ili “kanonska misija” (LG 24; NEP 2, PO 7).

Zapravo se formula “hijerarhijsko zajedništvo” javlja u koncilskom tekstu gdje se potvrđuje da “članom biskupskoga zbora netko postaje snagom sakramentalnoga posvećenja (*vi sacramentalis consecrationis*) i hijerarhijskog zajedništva (*hierarchica communione*) s Glavom i udovima kolegija” (LG 22; usp. CD 4). U ovom se izvješću govori, dakle, o dva čimbenika čija je funkcija očita na različitim razinama: prvi je *uzrok i podrijetlo* – “biskupsko ređenje”, ili svećeničko, a drugi *uvjet za ostvarivanje* – “hijerarhijsko zajedništvo”.¹¹ U tom smislu, važno je samo objašnjenje NEP-a 2: “Zajedništvo je pojam koji se veoma častio u drevnoj Crkvi (pa čak i danas, osobito na Istoku). On ne označava jedan neodređeni osjećaj (*affectus*), već *organsku stvarnost* koja zahtijeva pravni oblik i animirana je ljubavlju”. Komisija je tada... ustvrdila da je treba koristiti: “u *hijerarhijskom zajedništvu*” (vidi ono što je rečeno o kanonskom poslanju, pod br. 24).

Osim toga, za ispravno tumačenje ove formule važno je imati na umu kontekst i “nakanu” Doktrinarne komisije. S preciznošću J. Ratzinger objašnjava: Skupina očeva je shvatila – kako se čini – riječ *communio* samo u smislu odnosa bez obaveza, dok je Povjerenstvo išlo za tim da tu riječ, u ključnim točkama teksta, koristi u svrhu obnove ekleziologije zajedništva

---

¹¹ G. Philips, *La Chiesa e il suo mistero nel Concilio Vaticano II*, Milano, 1975., 255, naglašava da ta dva čimbenika “ne vrše isti utjecaj, kao što je jasno već iz formulacije teksta: postaje se članom Kolegija na temelju sakramentalnog posvećenja (*vi consecrationis*) i preko zajedništva (*communione*). Drugi element više izgleda kao uvjet nego kao uzrok”. U. Betti, koncilski stručnjak, rekao je jednom prilikom: “Posveta ima vrijednost učinkovitog uzroka. Zajedništvo, kasnije okarakterizirano kao ‘hijerarhijsko’, ima vrijednost neophodnog uvjeta”. (*La dottrina sull’Episcopato del concilio Vaticano II*, Roma, 1984., 381; također, J.-M. R. Tillard, *Il vescovo di Roma*, Brescia, 1985., 55).

communio, što je obilježje antičke crkve. Zato riječ *communio* znači nadasve pravni i obvezujući aspekt Crkve, zasigurno, u smislu prava u potpunosti usidrenog u sakramentu, koji je nalazio svoj temelj u zajedništvu euharistijskog otajstva. Tako je, u isto vrijeme, ova riječ uključivala u sebi kako pluralnost tako i nužno jedinstvo Crkve, kao temeljne elemente njezine pravne strukture. Da pojasnimo ovu ideju, a uz to temeljni zahtjev ovog teksta: ovo je bila jedina nakana koja je dodana riječi *hierarchica* koja je, u ovom kontekstu, izvanjska terminologiji drevne Crkve i stoga nije osobito zadovoljavajuća iz jezične perspektive.¹²

Dakle, formula Drugoga vatikanskog sabora mnogo je šira i jasnija od jednostavne "hijerarhijske podložnosti" o kojoj je govorio Prvi vatikanski sabor (DH 3060) jer ona prije svega govori o uzajamnom odnosu između sakramentalno jednakih subjekata (svi su biskupi, naime, okarakterizirani kao "Kristovi vikari" (LG 27) na isti način kao i Papa (LG 18, 22) (čije je vršenje službe regulirano u konačnici od strane vrhovnog autoriteta Crkve, kakav je biskup Rima). U tom smislu, važno je za ekleziologiju zajedništva što Drugi vatikanski sabor u III. pogl. LG eksplicitno iznosi odnos između biskupa i primata, ponavlja pet puta izraz "s (*cum*) Papom", a s druge strane samo jednom izraz "pod (*sub*) Papom".¹³

---

¹² Usp. J. Ratzinger, *La collegialità episcopale dal punto di vista teologico*, u: *La Chiesa del Vaticano II*, 754; primjedba koja dovodi u raspravu projekt koji ponovno pokreće podjelu između reda i nadležnosti.

¹³ U. Betti, nakon što pokazuje nedostatnost formule 'hijerarhijskog zajedništva', kaže da bi mogla biti "prolazna" ako se riječi 'hijerarhijska' dade kvalitativan smisao kao zajedništvo među onima koji pripadaju hijerarhiji (*La dottrina sull'Episcopato del concilio Vaticano II*, 292, br. 86, usp. 370, br. 121), komentar koji zamagľuje njegovu prvotnu pomalo pojednostavnjenu konstataciju da "hijerarhijsko zajedništvo sažima izraz *hierarchicae subordinationis* I. vatikanskog sabora", u: *Pagine di un diario: Lateranum* 61 (1995) 344; u tom je smislu važno imati na umu, zbog konačne interpretacije ove formule, globalni kontekst i "nakanu" Doktrinarne komisije, kako precizno tumači tekst citiran u sljedećoj bilješci J. Ratzingera, koji kritički zakľučuje: "Razjasniti ovu ideju i, s njom, temeljni zahtjev teksta: ovo je bila jedina namjera dodane riječi *hierarchica* koja je, naravno, strana, u ovom kontekstu, terminologiji drevne Crkve": tumači ga kao "hijerarhijska podređenost". G. Ghirlanda, *Il diritto*

Ipak, ovaj inovativni izraz “hijerarhijskog zajedništva” predstavlja se kao kompromisno rješenje koje želi oblikovati viziju zajedništva svojstvenu biskupskom kolegiju – izraz ekleziologije zajedništva prvoga tisućljeća – s univerzalnim primatom pape, definiran Prvim vatikanskim saborom – te svjedočenje univerzalističke ekleziologije drugog tisućljeća. S pravom W. Kasper kaže: “Koncept hijerarhijskog zajedništva tipična je kompromisna formula koja ukazuje na ispravan odnos između sakramentalne ekleziologije *communija* i pravne ekleziologije jedinstva.” Tako se govorilo o dvjema ekleziologijama prisutnima u tekstu Drugoga vatikanskog sabora. Kompromis je služio da se postigne suglasnost manjine, ali ne zadovoljava u potpunosti. Katolički princip žive tradicije ne sastoji se u tome da se eliminira u potpunosti tradicija drugog tisućljeća. Tu sintezu nije uspio postići ni posljednji Koncil.

Time se ne želi reći da bi zadatak Sabora bio da razvija teološke sinteze. Sabor utvrđuje “temeljne datosti” dok od buduće teologije očekuje da napravi potrebne sinteze.¹⁴ Upravo u toj točki imaju korijenje odlučujuća pitanja postkoncilske recepcije koja traju sve do danas.

---

*nel mistero della Chiesa, Roma 1986, § 273, u kojem piše: “hierarchica communio u mislima Pavla VI. objedinuje dva aspekta ‘sakramentalnog jedinstva’ rimskog papinstva i biskupstva i ‘stvarne hijerarhijske podređenosti’ drugih u odnosu na prvog”; već u svom važnom istraživanju “Hierarchica communio” Significato di una formula nella “Lumen Gentium”, Roma, 1980, 411, zaključuje s punim pravom da ova “formula izražava volju za novom sintezom od strane Sabora”; s druge strane, međutim, brani porijeklo moći biskupa počevši od pape, što omogućuje ono što se neobično opisuje kao moć Poglavara hijerarhijskog zajedništva”; s takvim iznenađujućim izričajem, po riječima Y. Congara, *Bulletin d’ecclésiologie*: RSPT 66 (1982) 93-97(95), vraća se na razdvajanje između reda i ovlasti, vidjevši da ovom posljednjem daje konstitutivni karakter, a ne čisto kondicionalan, kao što je bila namjera Koncila, neizmijenjena namjera NEP-a, koja, prema izjavi urednika G. Philipsa, ne nudi novi nauk koji je dugačiji od LG pog. III; usp. J. Grootaers (ur.), *Primaute et collégialité. Le dossier de Gérard Philips sur la Nota Explicativa Praevia (LG cap. III)*, Leuven, 1986.*

¹⁴ *Teologia e Chiesa*, Brescia, 1989., 295; G. Alberigo je ustvrdio da je to “stran izraz za tradicionalnu teologiju i da je skovan za prigodu”, (*Concilio Vaticano II*, u: *Storia dei concili ecumenici*, Brescia, 1993., 434).

ZAKLJUČAK: VRATITI UČITELJSKI ZNAČAJ DRUGOME
VATIKANSKOM SABORU

Počevši od osnovne razlike između razuma i vjere kod svetog Augustina, kada piše: *quod intelligimus debemus rationi; quod credimus auctoritati* (De util. cred 9: PL 42, 83), teolog M. Cano u svojem poznatom *De locis theologicis* (1563.), precizno kaže: “Formalni razum vjere nije onaj teologije” (poglavlje XII, 2). U ovom obliku čini se da je ono što je vlastito teologiji kao razumijevanje vjere zapravo *znanstvena vrijednost* njezina promišljanja s argumentima kojima se koristi. Suprotno tome, ono što je vlastito Učiteljstvu, jest da se temelji na *svjedočenju vjere*, a ne na argumentima – premda se mogu sekundarno koristiti – s obzirom da posljednji razlog vjere nije argumentiranost, nego svjedočenje “Božjeg autoriteta koji se ne može prevariti, niti bi prevario”, kako to tvrdi Prvi vatikanski sabor (DH 3008). Učiteljstvo, prema onome što potvrđuje Drugi vatikanski, ima misiju da vrši službu “ovlaštenog tumača” (DV 10). Iz tog razloga, u slučaju spora zbog njegove misije Učiteljstvu pripada donošenje odluke o stvarnoj vjerodostojnosti, imajući uvijek na umu da, kako teologija tako i samo Učiteljstvo, nalaze svoj razlog za postojanje u zajedničkom služenju vjeri “u nutrini same Crkve” (*in medio Ecclesiae*).

Dakle, bilo bi dobro imati na umu da se kvalifikacija katoličkog nauka, koju smo prethodno razradili, mora ujediniti s ovim drugim razmatranjem: Drugi vatikanski koncil predstavlja “katolički nauk” Crkve, ali ne u argumentativnom obliku već u formi *svjedočanstva*.

Možda već ovdje postoji poteškoća samog Zakonika kanonskoga prava da u pravni jezik pretvori jezik svjedočenja! Zbog toga je potrebno da se ponovno vrati teološko čitanje Drugoga vatikanskog koncila prema ključu vjere – također kao oblik *lectio divina*. Ne bi li to bio presudni izazov u povodu obljetnice pedeset godina ovog Sabora, ispravno viđenog kao “pravog kompasa u XXI. stoljeću”, kako se prekrasno izrazio Ivan Pavao II.?

S talijanskog prevela: Ana Jeličić

Significance of the Teaching of Vatican Council II

Summary

The Second Vatican Council is specific not only because it did not issue any formal dogmatic definition, but also by its expression and a multitude of topics it opened. Only a year after the Council had ended Karl Rahner stated that it was the “beginning of a beginning”, referring of course to the reception of the Council. In this article the author explains the basic aspects of what is in the background of every reception: significance of the teaching of the Second Vatican Council. Initially, the article briefly presents the Council as viewed by the popes, John XXIII, who opened the Council, and Paul VI, who closed it, as well as Benedict XVI, who just in their speeches at the opening, i.e. closing, sees the key for the “hermeneutics of reform” necessary for the correct and as complete as possible reception of the Council.

In the first part the author shows how the specificity of the Council expression – more witnessing than argumentative form – in no way diminishes the importance of its teaching, but represents a new way of presenting the “Catholic doctrine”.

It particularly deals with the issue of “hierarchical communion”, i.e. with the Episcopal office as such and in relation to the Roman Pontiff. Correct understanding is possible only if starting from a correct interpretation of one of the central Council categories, *communio*. Just because of that, “hierarchical communion”, which is somehow trying to be a compromising formula, becomes a challenge to the post-Council theology today.

The article ends with a kind of the author’s appeal to return to the Second Vatican Council the significance it deserves: the teaching.

Key words: *Council, Catholic doctrine, “hierarchical communion”, communion.*